

Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΔΡΑΜΑ

Η προέλευση του δράματος

Σύνθετη ποιητική δημιουργία

Ποιητικός λόγος

Συνδυασμός επικής και λυρικής
ποίησης: έμμετρος λόγος, μουσική,
όρχηση

Προέλευση: λατρευτικές χορές

Διονύσου, θρησκευτικά δράματα

Στοιχεία από τη διονυσιακή

λατρεία: έκσταση, ταύτιση με
άλλα πρόσωπα, (μάσκα),
μεταμφίεση, θίασοι, διθύραμβος:
χορικός ύμνος

Τα άλλα είδη του δράματος

Σατυρικό δράμα:

Εύθυμο λαϊκό θέαμα με σκοπό
(«παίζουσα Τραγωδία»)

- Εξωτερικά γνωρίσματα τραγωδίας
- Υπόθεση μυθική
- Χορός Σατύρων

Κωμωδία:

- Κριτική κακώς κειμένων - φάρσας και του αστείου
- Υπόθεση από επικαιρότητα

Κατά ποσόν μέρη της τραγωδίας

(Αριστοτέλους Ποιητική)

Επικό στοιχείο

(απαγγελία)

Πρόλογος

Επεισόδια

Έξοδος

Λυρικό στοιχείο

(άσμα – όρχηση)

Πάροδος

Στάσιμα-

Κομμοί

Μονωδίες

Διωδίες

Τυπική

διάρθρωση

τραγωδίας

Πρόλογος

Πάροδος

1ο Επεισόδιο

1ο Στάσιμο

2ο Επεισόδιο

2ο Στάσιμο

3ο Επεισόδιο

3ο Στάσιμο

4ο Επεισόδιο

4ο Στάσιμο

5ο Επεισόδιο

5ο Στάσιμο

Έξοδος

Κατά ποιόν μέρος της τραγωδίας

(Αριστοτέλους Ποιητική)

Μύθος: η υπόθεση του έργου, το 'σενάριο' (προέλευση κυρίως μυθολογική αλλά και ιστορική)

ἦθος: ο χαρακτήρας του ήρωα, ψυχικός κόσμος, σκέψεις, συναισθήματα κ.λπ.

Λέξι: τα εκφραστικά μέσα, το ύφος του δράματος

Διάνοια: οι ιδέες των ηρώων, οι τρόποι έκφρασής τους

Μέλος: η μουσική που συνοδεύει το έργο

Όψη: τα σκηνικά και τα κοστούμια

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

- ♦ Παριστάνονταν κατά τη διάρκεια εορτών του Διόνυσου- τμήμα της λατρείας του.
- ♦ Οι παραστάσεις γινόταν στον ιερό χώρο του Ελευθερέως Διονύσου.
- ♦ Τιμητική θέση στον ιερό του θεού.
- ♦ Οι νικητές στεφανώνονταν με κισσό.
- ♦ Η θρησκευτικότητα εισχωρεί στο έργο – αποτελεί στοιχείο πλοκής του μύθου- γνώρισμα του ήθους και της διάνοιας των προσώπων- εκφράζεται με την έννοια της ύβρης , της νέμεσης και της τίσης- επαληθεύει την παντοδυναμία των θεών.

Ορισμός της τραγωδίας (Αριστοτέλους Ποιητική)

Ἔστιν οὖν τραγωδία μίξις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἔχουσα, τῷσιν ἐν λόγῳ, χοροῖς ἕκαστον τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, ὁρῶντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἑλέου καὶ φόβου περαινούσα τῶν τρυφῶν παύματα καὶ δάκρυα.

Απομίμηση - δημιουργική αναπαράσταση αἰσθητικῆς πράξης με ολοκληρωμένη υπόθεση (με αρχή, μέση, τέλος)

Σημαντικῆς ἔκτασης μέγεθος τέτοιο που δίνει ἀνατότητα πλήρους ἐκπομπῆς στους θεατές

Τα ἡρόσματα κατανέμονται στο ἔργο σε συγκεκριμένα σημεία

Μίσα ἀπὸ το ἑλῶς πρὸς τον ἥρωα καὶ το φόβο γιὰ τα παθήματά του, οἱ θεατὲς οδηγοῦν στην κάθαρση, τὴ λύτρωση καὶ τὴν ἀνακούφιση στο τέλος

Τα ἡρόσματα τοῦ λόγου – τα στολίδια: ρεθμὸς, ἀρμονία, μελωδία, ὀρχηση

Τα γεγονότα δὲν εἶναι ἀντικείμενα ἀφήγησης ἀλλὰ δράσης σε ἀντίθεση με τα ἄλλα εἶδη τοῦ ποιητικοῦ λόγου

Ἡ ἐννοια του τραγικοῦ

Οἱ δραματικοὶ ἀγῶνες

Στὴν Αθήνα διεξαγόταν στο θέατρο τοῦ Διονύσου, στὴ νότια πλευρὰ τῆς Ακρόπολης, ὅπου διαμορφώθηκε ὁ χώρος. Αρχικὰ οἱ κερκίδες ἦταν ξύλινες, ἀργότερα λίθινες

Παρουσίαση νέων ἔργων καὶ βράβευση τῶν καλύτερων

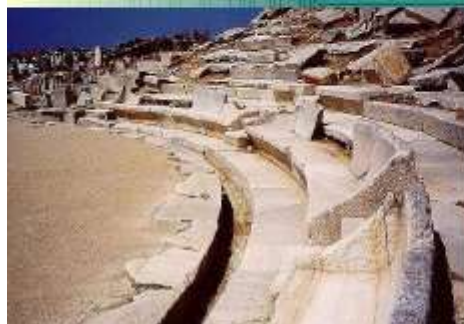
Υπεύθυνος τῆς διοργάνωσης ὁ ἐπὶ νόμος ἄρχων.
Επέλεγε ἔργα, ὑποκριτὲς καὶ χορηγοῦς (εὐποροὺς πολῖτες γιὰ χρηματοδότηση)

Κριτές: δέκα πολίτες εκ των οποίων επιλέγονταν πέντε ψήφοι μετά το τέλος των παραστάσεων

Έπαθλο νικητή: ένα στεφάνι κισσού. Δικαίωμα οικοδόμησης χορηγικού μνημείου

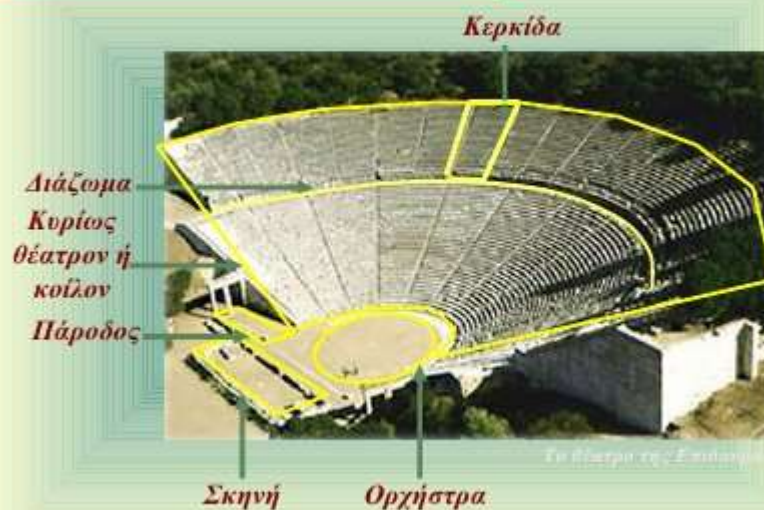
Διδασκαλίες: πλάκες στις οποίες χάραζαν τα ονόματα των ποιητών, των χορηγών και των πρωταγωνιστών τους τίτλους των έργων και το αποτέλεσμα της κρίσης – φυλάσσονταν στο δημόσιο αρχείο.

Οι χορευτές, ο αυλητής, ο χοροδιδάσκαλος, η σκευή των υποκριτών ήταν μέριμνα του χορηγού

Οι ηθοποιοί σχημάτιζαν συντεχνίες ηθοποιών τους «περί τον Διόνυσον τεχνίτας»

Το θεατρικό οικοδόμημα

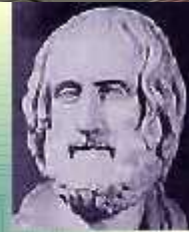

Αποψη της ορχήστρας και της σκηνής του Θεάτρου της Επιδαύρου από το υψηλότερο σημείο του κοίλου

Οι μεγάλοι τραγικοί: Ευριπίδης

Γεννήθηκε στην Σαλαμίνα το 485 π.Χ. – πέθανε στην Πέλλα της Μακεδονίας

92 έργα – Σώζονται 18 τραγωδίες, 1 σατυρ.δράμα – 4 νίκες

Χαρακτηριστικά: «από σκληρής φιλοσοφίας»

- ❖ Πραγμάτευση ηθικών – πολιτικών προβλημάτων του καιρού του. Νεωτερίστικο πνεύμα.
- ❖ Ανάλυση ανθρώπινων παθών, κριτική και αμφισβήτηση της παράδοσης και των θεσμών. Κριτική στάση απέναντι στους θεούς, αμφισβήτησε λαϊκές θρησκευτικές αντιλήψεις.:δεν ήταν ασεβής ή άθεος
- ❖ Ρεαλιστική απόδοση χαρακτήρων.

- ❖ Χειρίστηκε τους μύθους με μεγάλη ελευθερία
- ❖ Καταδικάζει τον πόλεμο-απομυθοποιεί ήρωες – ανυψώνει πρόσωπα από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα
- ❖ Θέματα των έργων του: η σύγκρουση του συναισθήματος και της λογικής, η βία, τα ανθρώπινα πάθη, το παράλογο του πολέμου, ο παραγκωνισμός της γυναίκας.
- ❖ Αντιμετώπισε τη γυναίκα με το πνεύμα του, προοδευτικού διανοητή.

Καινοτομίες: Μεγάλοι πρόλογοι, «από μηχανής θεός», περιορισμός των λυρικών μερών, αύξηση μονωδίων με επίδραση από ανατολίτικα στοιχεία στο μέλος και το ρυθμό, αφηγηματικό επίλογο, υποβάθμισε την παρουσία του χορού.

Έργα: Άλκηστις, Μήδεια, Ιππόλυτος, Ηρακλείδαι, Εκάβη, Ικέτιδες, Ηρακλής, Τρωάδες, Ανδρομάχη, Ηλέκτρα, Ελένη, Ιφιγένεια η εν Ταύροις, Ίων, Φοίνισσαι, Ορέστης, Ιφιγένεια η εν Αυλίδι, Βάκχαι.

Τι πρέπει να γνωρίζω εν συντομία για την τραγωδία που θα διδαχτώ;

- Διδάχτηκε το **412 π.Χ.**, ένα χρόνο μετά την ήττα της αθηναϊκής στρατιάς στην Σικελία.
- Διδάχτηκε σε περίοδο πνευματικού αναβρασμού και αμφισβήτησης των παραδοσιακών αξιών που στήριζαν το αθηναϊκό μεγαλείο του 5^{ου} αιώνα από τους **σοφιστές**. Οι τραγωδίες του Ευριπίδη – ο οποίος χαρακτηρίστηκε *από σκηνής φιλόσοφος*-, απηχούν συχνά απόψεις και σκέψεις των σοφιστών
- **«Καινή Ελένη»:** Όπως και Ο Σησίχορος στην **Παλινωδία** του έτσι και ο Ευριπίδης παρουσιάζει μια διαφορετική εκδοχή του μύθου: Η Ελένη ουδέποτε πήγε στην Τροία· στη θέση της οι θεοί έστειλαν ένα είδωλο, ενώ η πραγματική Ελένη κρατήθηκε στην αυλή του βασιλιά της Αιγύπτου, Πρωτέα. Ο Τρωικός Πόλεμος, λοιπόν, έγινε για ένα είδωλο, μια νεφέλη, *για ένα πουκάμισο αδειανό*. Αυτό, άλλωστε, δε συμβαίνει με όλους τους πολέμους που ταλάνισαν και ταλανίζουν ακόμη την ανθρωπότητα;

ΕΡΓΑΣΙΑ

Είσαι ένας έφηβος του 412 π.Χ. και ανηφορίζεις προς το Διόνυσο, για να παρακολουθήσεις τη νέα τραγωδία του Ευριπίδη, «Ελένη». Περίγραψε τα συναισθήματά και τις προσδοκίες σου από τη νέα αυτή τραγωδία, του ριζοσπαστικότερου ποιητή της εποχής σου.

"ΕΛΕΝΗ" ΕΥΡΙΠΙΔΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ, 1η ΣΚΗΝΗ (στ. 1-82) "δι' απαγγελίας": Η Ελένη πληροφορεί τους θεατές για τον τόπο, το χρόνο δράσης και την παρουσία της στην Αίγυπτο

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΠΟΡΕΙΑ: αναλυτική- συνθετική

ΜΟΡΦΗ: διαλογική

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ✓ Να κατανοήσουν οι μαθητές το **ρόλο** του Προλόγου στην τραγωδία
- ✓ Να εντοπίσουν **τις σκηνοθετικές και σκηνογραφικές πληροφορίες** που δίνει ο Π. στον πρόλογο
- ✓ Να γνωρίσουν την **προϊστορία** του έργου και ιδιαίτερα τα σχετικά με την καταγωγή της Ελένης και το ρόλο των θεών στη μοίρα της
- ✓ Να επιχειρήσουν μια πρώτη διαγραφή του ήθους της Ελένης και να επισημάνουν την **αντίθεση** αφενός ανάμεσα στην Ελένη της παράδοσης και στην Ελένη του Ευριπίδη, αφετέρου ανάμεσα στη γνώμη των Ελλήνων για την ηρωίδα και την πραγματικότητα, όπως την αποδίδει ο Ποιητής
- ✓ Να προσδιορίσουν τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η ηρωίδα και το πρόβλημα που αντιμετωπίζει
- ✓ Να καθορίσουν τα στοιχεία που συνθέτουν την τραγική θέση της ηρωίδας
- ✓ Να προσεγγίσουν την ιδέα του "ειδώλου"

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Α' υποενότητα (στ. 1-25)

- Στόχος του προλόγου, όπως, άλλωστε, και του προοιμίου ενός ρητορικού λόγου είναι να εξασφαλίσει την *"ευμάθεια"*, την *"εύνοια"* και την *"πρόσεξιν"* του κοινού του. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τεχνικής του Ευριπίδη είναι οι εκτενείς κατατοπιστικοί πρόλογοι που μας δίνουν της προϊστορία του έργου. Μάλιστα, στην «Ελένη» ο πρόλογος είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς ο Ευριπίδης υιοθετεί μία διαφορετική παραλλαγή του μύθου και πρέπει να δώσει στους θεατές τις απαραίτητες πληροφορίες για την κατανόηση του.
- Συγκεκριμένα στο α' μέρος του προλόγου, η ηρωίδα με το μονόλογό της:
 - α) δίνει τον τόπο δράσης
 - β) αυτοσυστήνεται
 - γ) αφηγείται τις περιπέτειές της ως την άφιξή της στην Αίγυπτο
 - δ) εκθέτει το πρόβλημα που της έχει δημιουργήσει ο Θεοκλύμενος
- Η υπόθεση του δράματος εκτυλίσσεται στην Αίγυπτο *"Νείλος"*, στα ανάκτορα του βασιλιά της χώρας Πρωτέα, του *"άλιου γέροντος"*, και συγκεκριμένα μπροστά στον τάφο του, στον οποίον, όπως πληροφορούμαστε *"Στου Πρωτέα το μνήμα ετούτο ικέτισσα προσπέφτω"* (στ.78-79), έχει καταφύγει η Ελένη ως ικέτιδα, για να αποφύγει το γάμο της με τον Θεοκλύμενο. Με τις σκηνογραφικές και σκηνοθετικές πληροφορίες που δίνει ο Ποιητής ο θεατής εντάσσεται στο δραματικό χώρο και χρόνο.
- *"Που αυτός λιώνουν"*: σκεπτικισμός ποιητή σχετικά με τις τρέχουσες θρησκευτικές αντιλήψεις· ο ποιητής συντάσσεται με την φυσική ερμηνεία των πλημμύρων του Νείλου που έδωσε ο Αναξαγόρας, σύμφωνα με την οποία τα νερά του Νείλου προέρχονται από τα χιόνια των βουνών της Αιθιοπίας που λιώνουν. Η ίδια άποψη απαντά στα σπαράγματα της τραγωδίας *"Αρχέλαος"* του Ευριπίδη και *"Μέμνων"* του Αισχύλου
- *"Μέσα στα παλάτια αυτά πρόγονό της"*: η Ελένη παρουσιάζει δύο βασικά πρόσωπα του δράματος, το Θεοκλύμενο και Θεονόη και προοικονομεί την παρουσία τους στη σκηνή. Ωστόσο, οι στίχοι 10-11 αμφισβητούνται από ορισμένους μελετητές, αφού ο Θεοκλύμενος μόνο ευσεβής και θεοσεβής δεν εμφανίζεται στην τραγωδία μας. Όσον αφορά στην προφητική ικανότητα της Θεονόης αποτελεί δραματικό στοιχείο, που θα αξιοποιηθεί από τον ποιητή στην εξέλιξη του μύθου: **θεοφόρα ονόματα**
- *"πατέρας ο Τυνδάρεως"*: σύμφωνα με τη μυθολογική παράδοση πατέρας της Ελένης είναι Ο Ζεύς, μητέρα της όμως θεωρείται άλλοτε η Λήδα και άλλοτε η Νέμεση. Η αττική παράδοση αναφέρει ότι η Ελένη γεννήθηκε από την ένωση του Δία με τη θεά Νέμεση. Φαίνεται πως μετά από πολλές μεταμορφώσεις η Νέμεση πήρε τη μορφή χήνας και απέφευγε το Δία, που προσπαθούσε να την πλησιάσει ερωτικά. Τελικά πέτυχε το στόχο του, αφού πήρε τη μορφή κύκνου. Προϊόν αυτής της ένωσης υπήρξε ένα αυγό, που βρήκε κάποιος βοσκός και το παρέδωσε στη Λήδα. Αυτή το φύλαξε σε μία λάρνακα μέχρι την εκκόλαψή του. Από αυτό γεννήθηκε η Ελένη που η Λήδα ανέθρεψε ως κόρη της.
- *"πατέρας ο Τυνδάρεως Ελένη το όνομα μου"*: διαπιστώνουμε πως η παρουσία των θεών στη ζωή της ηρωίδας ανάγεται ήδη στη σύλληψη της
- *"αν είναι αλήθεια"*: σκεπτικισμός της ηρωίδας, και του ποιητή συνεπώς, σχετικά με τις θρησκευτικές παραδόσεις που επανέρχεται στο στίχο 295 *"εμένα η Λήδα από το Δία, ως λένε"*. Ο σκεπτικισμός αυτός

κυριαρχεί σε όλη την τραγωδία για την αλήθεια που αντιστοιχεί στην πραγματικότητα και αυτή που αντιλαμβάνονται ή πιστεύουν οι άνθρωποι.

β' υποενότητα (στ. 26-59)

- "οι τρεις θεές για να με κερδίσει": "η κρίσις περί της καλλίστης" αποτελεί σύνηθες μοτίβο της τραγωδίας
- "Οργίστηκε ενώ δεν με έχει καν": η σύλληψη της ιδέας του ειδώλου ανάγεται στο **Στησίχορο** και τις "**Παλινωδίες**" του, ο οποίος έχοντας βλασφημήσει εναντίον της Ελένης σε ένα ποίημά του, προσπάθησε με τις **Παλινωδίες** του να αποκαταστήσει την τιμή της ηρωίδας υποστηρίζοντας ότι στην Τροία δεν πήγε η πραγματική Ελένη αλλά το είδωλό της και ότι οι Έλληνες πολέμησαν, για να επανακτήσουν ένα πλασματικό ον και όχι την πραγματική Ελένη. Αξιοποιώντας την ιδέα αυτή, ο Ευριπίδης, αισθητοποιεί και αναπτύσσει την αντίθεση ανάμεσα στο "φαίνεσθαι" και στο "είναι", στο "όνομα" και στο "πράγμα", στην "πραγματικότητα" και στο "είδωλό" της. Παράλληλα, οι λεπτομέρειες του μύθου σχετικά με την αρπαγή της Ελένης καθιστούν την Ελένη πρόσωπο τραγικό. Η ίδια έγινε ένα παιχνίδι στα χέρια των θεών και υπήρξε θύμα της ομορφιάς της. Αμέτοχη και ανεύθυνη βλέπει γύρω της τον κόσμο των θεών να περιπλέκεται με τον κόσμο των θνητών, να ξεσπά πόλεμος για την τιμή της, να χάνει το σπίτι της, το σύζυγό της, να βρίσκεται μόνη σε μία φιλόξενη χώρα και όλα αυτά εξαιτίας των θείων ιδιοτροπιών.
- "για να ξαλαφρώσει τη μάνα γηνα γίνει ξακουστός": ορθολογική προσέγγιση του τρωικού πολέμου και διάκριση αιτιών - αφορμής. Ως αιτίες του αναγνωρίζονται: α. Ο υπερπληθυσμός της γης και β. η επιθυμία του Δία να τιμήσει τον Αχιλλέα, ενώ αφορμή του αποτέλεσε η αρπαγή του ειδώλου της Ελένης από τη Σπάρτη και η μεταφορά του στην Τροία
- "εγώ βραβείο παλικαριάςήταν το όνομα μου": τονίζεται ο μάταιος και παράλογος χαρακτήρας του Τρωικού Πολέμου "για ένα πουκάμισο αδειανό, για μιαν Ελένη"

γ' υποενότητα (στ.60-82)

- "Τώρα εγώ βρίσκομαι εδώοι Έλληνες": τραγικότητα ηρωίδας: χωρίς η ίδια να ευθύνεται και παρά τα βάσανα που πέρασε κατηγορείται από τους Έλληνες ως υπαίτια του Τρωικού πολέμου και των δεινών που εκείνος προκάλεσε -> έλεος και φόβος για την ηρωίδα
- "Τι να την κάνω τη ζωή πια;": απόγνωση της ηρωίδας
- "ο Ερμής αυτόν τον λόγο.....κάποιου ξένου": ο προφητικός λόγος του Ερμή δίνει δύναμη και κουράγιο στην ηρωίδα, να υπομείνει τα δεινά ως την τελική της δικαίωση- στοιχείο **προοικονομίας**
- "κι όσο ο Πρωτέας έβλεπε τον ήλιο.....γιος του": ο θάνατος του Πρωτέα σηματοδότησε μια σημαντική καμπή στη ζωή της ηρωίδας: η άσπιλη ομορφιά και αγνότητά της απειλείται τώρα πια από το Θεοκλύμενο -> ο ποιητής εξωθεί τα πράγματα στα άκρα, για να κάνει πιο αισθητή αργότερα τη ριζική μεταστροφή στη ζωή των ηρώων του: **περιπέτεια**
- "τον άντρα μου τιμώντας στου Πρωτέα το μνήμα ετούτο ικέτισσα προσπέφτω": σκηνοθετική και σκηνογραφική πληροφορία που υπογραμμίζει την ηθική ακεραιότητα και αξιοπρέπεια της ηρωίδας

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- ✓ Να προσδιορίσετε τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Ελένη και το πρόβλημα που αντιμετωπίζει
- ✓ Να καθορίσετε τα στοιχεία που συνθέτουν την τραγική θέση της ηρωίδας
- ✓ Ποιες σκηνοθετικές και σκηνογραφικές πληροφορίες μας δίνει ο Ποιητής στον πρόλογο;
- ✓ Να αποδώσετε συνοπτικά το περιεχόμενο της ενότητας (8-10 σειρές)
- ✓ Άσκηση σελ. 11, σελ. 13
- ✓ Να συγκρίνετε τις πληροφορίες που μας δίνει η Ελένη για τον εαυτό της στον Πρόλογο με τις πληροφορίες που μας δίνει η Ανδρομάχη στο απόσπασμα από την τραγωδία Τρωάδες. Σελ.13
- ✓ Να συσχετίσετε τις λέξεις των δύο στηλών

Νείλος Φάρος Τυνδάρεως Αθηνά Ήρα Αφροδίτη Ερμής Πρωτέας Θεονόη Θεοκλύμενος Δίας Πάρης	Μήλον της Έριδος Πατέρας της Ελένης Προστάτης της Ελένης Μαντικές ικανότητες Βασίλειο του Πρωτέα Μεταφορά της Ελένης Αρπαγή της Ελένης Νέος βασιλιάς της Φάρου Πλημμύρες των κάμπων
--	---

"ΕΛΕΝΗ" ΕΥΡΙΠΙΔΗ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ, 1η ΣΚΗΝΗ (στ. 83-191)"δια μιμήσεως δρώντων"

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΠΟΡΕΙΑ: αναλυτική- συνθετική

ΜΟΡΦΗ: διαλογική

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ✓ Να κατανοήσουν το ρόλο της σκηνης με τον Τεύκρο και να τη συσχετίσουν με τη σύγχρονη του ποιητή πραγματικότητα
- ✓ Να επισημάνουν την επίδραση που ασκούν οι πληροφορίες του Τεύκρου στην ψυχосύνθεση της ηρωίδας
- ✓ Να διαπιστώσουν τη γνώμη των Ελλήνων για την Ελένη

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Α' υποενότητα (στ.83-104)

- ✓ **Σχετικά με τον Τεύκρο:** γιος του Τελαμόνα και της Ησιώνης και ετεροθαλής αδερφός του Αίαντα. Ο Τεύκρος πήρε μέρος στον Τρωικό πόλεμο και διακρίθηκε ως τοξότης. Ο Πausanías παραδίδει ότι μετά την επιστροφή του στη Σαλαμίνα ο πατέρας του δεν του επέτρεψε να αποβιβαστεί στο νησί, επειδή δεν είχε αποσοβήσει την αυτοκτονία του αδερφού του και τον ανάγκασε να απολογηθεί από το πλοίο. Έτσι, έφυγε στην Κύπρο όπου παντρεύτηκε την κόρη του βασιλιά της Πάφου, Κινύρα και ίδρυσε την πόλη Σαλαμίνα. Μέχρι την εποχή του Ευριπίδη θεωρούνταν γενάρχη των Τευκριδών, βασιλέων της Κύπρου. Ο σταθμός του ταξιδιού του στην Αίγυπτο και ο χρησμός του Απόλλωνα είναι επινόηση του ποιητή.
- ✓ **Σκηνοθετικές και σκηνογραφικές πληροφορίες:** είσοδος Τεύκρου - μεγαλοπρεπές ανάκτορο "*γιατί από τις στοέςνομίσεις*" - αναφορά στη σάϊτα "*με τούτη τη σάϊτα ... θυγατέρα*" - θέα της Ελένης
- ✓ Μεταπτώσεις στη συμπεριφορά του Τεύκρου απέναντι στην Ελένη: έκπληξη "*Θεοί ποιαν όψη αντίκρισα;*" - μίσος και οργή "*Άμποτε να 'χεις την έχθρα των θεών ... θυγατέρα*" - μεταμέλεια "*συχώρα με, κυρά, γι' αυτά τα λόγια*"
- ✓ "*με τούτη τη σάϊτα θυγατέρα*": ο ποιητής με την αυθόρμητη αντίδραση του Τεύκρου καταδεικνύει πόσο ριζωμένη ήταν στους Έλληνες η πεποίθηση ότι η Ελένη ήταν η υπαίτια για τον Τρωικό πόλεμο και επιβεβαιώνει τους φόβους της ηρωίδας για τη γνώμη των Ελλήνων προς αυτήν. Το παιχνίδι ανάμεσα στο «φαίνεσθαι» και το «είναι» αρχίζει να δομείται με δραματικό τρόπο για την Ελένη και τους Έλληνες.
- ✓ Τραγική πλάνη του Τεύκρου: πιστεύει ότι έχει μπροστά του όχι την Ελένη αλλά μια ξένη που της μοιάζει: τραγική ειρωνεία- παιχνίδι ανάμεσα στο "φαίνεσθαι" και στο "είναι"
- ✓ **Ρόλος σκηνης Τεύκρου:**
 - για τη **δραματική οικονομία** έπρεπε η Ελένη να πληροφορηθεί όσα συνέβησαν κατά τη μακρά παραμονή της στην Αίγυπτο, και στο σπίτι της και στην Ελλάδα και στην Τροία. Εξάλλου, η πληροφορία ότι ο Μενέλαος είναι νεκρός προωθεί σημαντικά την εξέλιξη του μύθου καθώς μάλιστα στην επόμενη κιόλας σκηνή η πληροφορία αυτή θα διαγνυστεί με την εμφάνιση του ίδιου του Μενελάου - περιπέτεια
 - γιατί ο Τεύκρος θεωρήθηκε το κατάλληλο πρόσωπο για τη μετάδοση αυτών των πληροφοριών; Σύμφωνα με την επικρατέστερη άποψη, διότι με την επιλογή του Τεύκρου ο ποιητής θέλησε να θυμίσει στους συμπολίτες του το μυθικό πρόγονο ενός πιστού συμμάχου των Αθηναίων, του βασιλιά της Κύπρου Ευαγόρα, ο οποίος είχε ταχθεί στο πλευρό των Αθηναίων μετά τη σικελική εκστρατεία, όταν όλοι οι σύμμαχοι τους είχαν εγκαταλείψει και με τον τρόπο αυτόν να εμψυχώσει το αθηναϊκό κοινό του 412 π.Χ.

β' υποενότητα (στ.105-168)

- ✓ πληροφορίες Τεύκρου σχετικά με: την ταυτότητα του και τη μοίρα του (στ.105-128), τα γεγονότα της Τροίας (στ. 129-138), για τα οποία αποκλειστικά υπεύθυνη θεωρεί την Ελένη "*τρανό κακό έχει φέρει*", την ίδια την Ελένη και την οικογένειά της (στ.139-168)
- ✓ με την διήγηση των προσωπικών του περιπετειών ο Τεύκρος καθίσταται πρόσωπο τραγικό. εξόριστος από την πατρίδα του, διωγμένος από τον ίδιο τον πατέρα του προσπαθεί αν φτάσει στην Κύπρο, για να ιδρύσει εκεί μια νέα πατρίδα. Είναι και αυτός ένα τραγικό θύμα του παράλογου Τρωικού πολέμου.
- ✓ η κρίση των όπλων του Αχιλλέα προσδιόρισε τη μοίρα του Τεύκρου. Αυτή οδήγησε στην αυτοκτονία του Αίαντα και στην απομάκρυνση του Τεύκρου από την πατρίδα. Αλλά και η μοίρα της Ελένης σφραγίστηκε από μια άλλη κρίση, την κρίση "*περί της καλλίστης*" που οδήγησε στην απαγωγή της από τον Πάρη και στην απομάκρυνσή της από την πατρίδα. Χαρακτηριστικό είναι ότι και στις δύο κρίσεις σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι θεοί.

- ✓ ο Αίας οδηγήθηκε στην αυτοκτονία προασπίζοντας την τιμή του. Την τιμή της, εξάλλου, υπερασπίζεται και η Ελένη "καθάρια να κρατήσει την τιμή μου", ενώ η ιδέα της τιμής οδήγησε και τα αδέρφια και τη μητέρα της Ελένης στο θάνατο
- ✓ υπογραμμίζεται η ψευδαίσθηση και τραγική πλάνη του Τεύκρου "με τα ίδια μου τα μάτια ως βλέπω εσένα": αντίθεση ανάμεσα στο "φαίνεσθαι" και στο "είναι" - τραγική ειρωνεία - υπαινιγμοί Ελένης "Σκεφτείτε μη θεόσταλη ήταν πλάνη", "Κι ό,τι έχεις δει για αλήθεια το λογιάζεις;"
- ✓ "και οι δυο χαθήκαν": πολύ σημαντική πληροφορία που ανατρέπει το στοιχείο που κρατούσε την Ελένη στη ζωή και διαψεύδει το χρησμό του Ερμή: «Στη δοξασμένη εγώ τη Σπάρτη θα ζήσω με τον άντρα μου και πάλι»- > ενισχύεται η τραγική θέση της Ελένης

γ' υποενότητα (στ. 168-191)

- ✓ σκοπός ταξιδιού Τεύκρου στην Αίγυπτο που δικαιολογείται από την παγκόσμια φήμη της μαντικής ικανότητας της Θεονόης – δικαιολογείται η παρουσία του Τεύκρου στη σκηνή σύμφωνα με τους δραματικούς κανόνες & προσοικονομείται ο ρόλος που θα παίξει η Θεονόη στην εξέλιξη του δράματος
- ✓ αινιγματική στάση Ελένης: δε βοηθά τον Τεύκρο, τον προτρέπει αν φύγει από την Αίγυπτο, χωρίς να του εξηγήει το λόγο (μοιραία θα αποκαλυπτόταν η ταυτότητά της)
- ✓ αλλαγή στη στάση του Τεύκρου (στ.189-190) και η δραματική ατμόσφαιρα που δημιουργεί (τραγική ειρωνεία)
- ✓ Οι θεατές, όπως παραλλάσσει το μύθο της Ελένης ο ποιητής, από την αρχική τους έκπληξη για την παρουσία της στην Αίγυπτο, οδηγούνται στον οίκτο για τις συμφορές της, στην αγωνία και το φόβο για την τύχη, έχοντας πλέον συνειδητοποιήσει ότι πρόκειται για ένα αθώο θύμα

Ερωτήσεις

- με βάση τις πληροφορίες που δίνει ο Τεύκρος στην Ελένη να γράψετε ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα για αυτόν.
- Άσκηση σελ. 21
- εντοπίστε τις σκηνοθετικές και σκηνογραφικές πληροφορίες της β' σκηνής του προλόγου
- ο ρόλος της τιμής στη ζωή των ηρώων, όπως εμφανίζεται στη β' σκηνή του προλόγου
- ποια συναισθήματα προκαλούν στην Ελένη οι πληροφορίες του Τεύκρου; Με ποιον τρόπο η συνάντηση αυτή επιδεινώνει την τραγική θέση της ηρωίδας;
- Γιατί η Ελένη αποκρύπτει την αιτία που ο βασιλιάς Θεοκλύμενος σκοτώνει όποιον Έλληνα συλλάβει;
- Ο Τεύκρος φτάνοντας στην Κύπρο αφηγείται τη συνάντησή με την Ελένη σε έναν παλιό συμπολεμιστή του....
- Αποδελτίωση των θεμάτων: 1) πόλεμος, 2) «φαίνεσθαι» - «είναι»

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ ΣΤΗΝ «ΕΛΕΝΗ» ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

Στίχοι 39-56

1. Να διηγηθείτε γραπτά το περιεχόμενο των στίχων της ενότητας και να της δώσετε ένα δικό σας τίτλο.
2. Ποια καινούρια στοιχεία στο μύθο της Ελένης εισάγει ο Ευριπίδης με αυτή την τραγωδία;
3. Ποιοι θεοί καθόρισαν τη μοίρα της Ελένης;
4. Για ποια αιτία κατά τον Ευριπίδη έγινε ο Τρωικός πόλεμος;

Στίχοι 83-104

1. α) Να διηγηθείτε γραπτά το περιεχόμενο των στίχων της ενότητας.
β) Δώστε έναν τίτλο στην ενότητα.
2. α) Να χαρακτηρίσετε τον Τεύκρο από τα λόγια και τη συμπεριφορά του προς την Ελένη. β) Ποιους σκοπούς του Ευριπίδη εξυπηρετεί η παρουσία του επί σκηνής;
3. α) Ποιες πληροφορίες παίρνουμε για το σκηνικό και την ενδυμασία του Τεύκρου από αυτούς τους στίχους; β) Ποια μορφή έχει εδώ ο πρόλογος ;

Στίχοι 87-118

1. Ποια είναι η προσωπική ιστορία του Τεύκρου και ποιες πληροφορίες που αφορούν την Ελένη δίνει στην ενότητα;
2. Ποια τα συναισθήματα του Τεύκρου για την Ελένη, όταν αντιλαμβάνεται την παρουσία της, και πώς συμπεριφέρεται στη συνέχεια; Να γίνει αναφορά σε στίχους της ενότητας.
3. Ποιες πληροφορίες για το χαρακτήρα του παίρνουμε από την ενότητα;
4. α) Σε ποια μέρη της τραγωδίας ανήκει ο πρόλογος; β) Στο πρώτο μέρος του προλόγου είχαμε και ενώ τώρα έχουμε (Να συμπληρώσετε τα κενά).

Στίχοι 169-191

1. α) Ποιος ο σκοπός του ταξιδιού του Τεύκρου στην Αίγυπτο; β) Ποια συναισθήματα του Τεύκρου εκφράζονται στους στίχους 175-177;
2. Πώς εξηγείτε τη συμπεριφορά του Θεοκλύμενου προς τους Έλληνες; Νομίζετε ότι δεν πιστεύει στη φιλοξενία; Θα τον δικαιολογούσαν οι θεατές της εποχής του Ευριπίδη;
3. Να σχολιάσετε τους στίχους 187-191 σχετικά με το περιεχόμενό τους και το πρόσωπο στο οποίο απευθύνονται.
4. Σε ποια μέρη της Τραγωδίας ανήκει ο πρόλογος;

Στίχοι 775-810.

1. Σε ποια μέρη του δράματος θα εντάσσατε τους στίχους της ενότητας; Ποια άλλα μέρη του δράματος ανήκουν στην ίδια κατηγορία;
2. α) Να διηγηθείτε γραπτά το περιεχόμενο των στίχων της ενότητας. β) Δώστε έναν τίτλο στην ενότητα.
3. α) Να χαρακτηρίσετε τον αγγελιαφόρο από τα λόγια του στην ενότητα.
β) Ποιους σκοπούς του Ευριπίδη εξυπηρετεί η παρουσία του γέροντα αγγελιαφόρου επί σκηνής;
4. α) Ποιες απόψεις του Ευριπίδη εκφράζει ο αγγελιαφόρος για την τύχη και την ανθρώπινη μοίρα; β) Τρωαδίτες και Έλληνες πολέμησαν και χάθηκαν στην Τροία για ένα ειδωλο, εξαπατημένοι. (Στίχοι 778-782). Ποιος ο αντίκτυπος αυτών των στίχων στους Αθηναίους του 412πΧ.;

Στίχοι 786-810 (Αγγελιαφόρος)

1. α) Να σημειώσετε σωστό ή λάθος δίπλα από κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις.
I. Η τραγωδία στην αρχαιότητα αντλεί κατά κανόνα τα θέματά της από συγκλονιστικά γεγονότα της σύγχρονης ζωής.
II. Σε πολλά δραματικά έργα της αρχαιότητας δεν υπάρχει χορός.

III. Στο αρχαίο θέατρο και οι υποκριτές και οι χορευτές ήταν άνδρες και φορούσαν προσωπίδα.

VI. Στην αρχαία Αθήνα δίνονταν και ανεξάρτητες παραστάσεις στα πλαίσια δραματικών αγώνων.

β) Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο των παρακάτω όρων: ορχήστρα, θυμέλη, πάροδος, χορηγός.

2. Να διηγηθείτε περιληπτικά το περιεχόμενο του λόγου του Αγγελιαφόρου (8-10 σειρές).

3. α) Να χωρίσετε το κείμενο σε 2 μικρότερες ενότητες και να γράψετε από έναν τίτλο για κάθε μία από αυτές. β) Μετά την αναγνώριση των δύο συζύγων ακολουθεί ο μακροσκελής λόγος του Αγγελιαφόρου, επιβραδύνοντας την εξέλιξη του έργου. Για ποιο λόγο ο Ευριπίδης επιλέγει τη συγκεκριμένη τεχνική;

4. α) Ποιες απόψεις διατυπώνει ο Αγγελιαφόρος για την τύχη στους στίχους 786-791;

Ποιος ο αντίκτυπος των προβληματισμών του στους Αθηναίους του 412π.Χ.;

β) Γράψτε ένα κείμενο για το σκεπτικισμό του Ευριπίδη, για την τάση του να αμφισβητεί τις παραδοσιακές αντιλήψεις. Ποια στοιχεία-αποδείξεις θα αντλούσατε από τη συγκεκριμένη ενότητα;

Στίχοι 1022-1045

1. α) Να διηγηθείτε γραπτά το περιεχόμενο των στίχων της ενότητας. β) Δώστε ένα δικό σας τίτλο στην ενότητα.

2. α) Με ποια επιχειρήματα η Ελένη προσπαθεί να πείσει τη Θεονόη να βοηθήσει αυτή και το Μενέλαο; β) Σε ποιο είδος πειθούς ανήκει το καθένα;

3. Οι στίχοι 1027-1030 θεωρούνται από πολλούς μελετητές της τραγωδίας ότι έχουν πολιτικό περιεχόμενο. Τι νομίζετε ότι υπαινίσσονται οι συγκεκριμένοι στίχοι; (Πρόσωπα ή γεγονότα).

4. Σε ποιους απευθύνεται ο χορός αυτή την ενότητα; Πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του εδώ;

Στίχοι 1101-1131

1. α) Να διηγηθείτε γραπτά το περιεχόμενο των στίχων της ενότητας. β) Δώστε έναν τίτλο στην ενότητα..

2. α) Ποια είναι η απόφαση της Θεονόης και πώς τη αιτιολογεί; β) Πώς θα ωφεληθεί ο αδελφός της από αυτή της την απόφαση;

3. Ποιες είναι οι απόψεις του Ευριπίδη για τον Κάτω Κόσμο και την ανθρώπινη ψυχή;

Στίχοι 1398-1424

1. Τι ονομάζεται τραγική ειρωνεία στο αρχαίο θέατρο; Να δώσετε παράδειγμα από τους στίχους της ενότητας.

2. Να αποδώσετε περιληπτικά το νόημα των στίχων του αποσπάσματος (έως 10 σειρές)

3. α) Να χωρίσετε το απόσπασμα σε ενότητες και να γράψετε τον πλαγιότιτλο κάθε μιας

β) Να βρείτε και να γράψετε τους δίσημους λόγους που υπάρχουν στο διάλογο

Μενελάου-Ελένης. Ποια συναισθήματα δημιουργούν στην ψυχή των θεατών;

4. α) Οι θεατές, ακούγοντας τα λόγια του Θεοκλύμενου που απευθύνονται στην Ελένη και το Μενέλαο, ποια εικόνα νομίζετε ότι σχηματίζουν γι' αυτόν;

β) Ποιες απόψεις του Ευριπίδη υπάρχουν στην ενότητα για τους νεκρούς και τον Κάτω Κόσμο και ποιο το χρέος των συγγενών προς αυτούς;

Στίχοι 1157-1178

1. α) Να διηγηθείτε γραπτά το περιεχόμενο της στιχομυθίας Ελένης και Μενελάου.

Δώστε έναν τίτλο στην ενότητα.

2. α) Ποιο είναι το σχέδιο της Ελένης; β) Πώς θα την χαρακτηρίζες από τα λεγόμενά της; Να δικαιολογήσεις το χαρακτηρισμό σου.

3. Ποιες συνήθειες των αρχαίων Ελλήνων σχετικά με το πένθος και την ταφή των νεκρών αναφέρονται στην ενότητα αυτή;

